

اولین باری که خلیج عربی رواج یافت

۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۳ ساعت ۱۵:۳۷

بلغریو، که بیش از ۳۰ سال، سیاست استعماری انگلستان را در خلیج فارس رهبری کرد و با ایران و ایرانی نیز چندان خوب نبود، نخستین کسی بود، که آشکارا واژه خلیج عربی را به جای نام درست و اصیل خلیج فارس جعل کرد و آن را با زیرکی ویژه‌ای به کار برد.

درباره خلیج فارس و نام آن، تاکنون آثار بسیاری، چون کتاب و مقاله از دیدگاه‌های گوناگون نگاشته شده است و بیشتر کسانی که در مورد خلیج فارس سخن گفته و نوشته‌اند، از بیگانگان، به ویژه انگلیسی‌ها بوده‌اند، زیرا به لحاظ جایگاه ویژه‌ای که در این منطقه داشته‌اند، بیشتر کوشیده‌اند تا حقیقت پنهان ماند و نام ساختگی و نادرست را به جای نام اصیل و درست خلیج فارس، به کار برند.

بیشتر مأموران انگلیسی نیز در گزارش‌ها و سخنرانی‌های خود، از واژه ساختگی و نادرست خلیج به جای خلیج فارس، که نام درست، باستانی، مستند و نگهداری شده در تاریخ است، استفاده کرده‌اند. به علاوه داستان تغییر نام خلیج فارس در سال‌های اخیر نیز از طرفندهای همان بازی‌های پنهانی سیاست بود، که خوشبختانه مورد پذیرایی جهانیان قرار نگرفت.

سر چارلز بلغریو، که از سال ۱۹۲۶ تا ۱۹۵۷م، کارگزار انگلستان در خلیج فارس بود، کتابی نوشت، که در سال ۱۹۶۶م/۱۳۴۵ه ش، چاپ و منتشر شد. وی در نوشته‌ها و پژوهش‌های خود، بیش‌تر از یادداشت‌های «سر فرانسیس ارسکین لاک» که یکی دیگر از کارگزاران و پیروان مکتب سیاست شناخته شده بیگانگان در خلیج فارس بود، بهره برده است. بلغریو، که بیش از ۳۰ سال، سیاست استعماری انگلستان را در خلیج فارس رهبری کرد و با ایران و ایرانی نیز چندان خوب نبود، نخستین کسی بود، که آشکارا واژه خلیج عربی را به جای نام درست و اصیل خلیج فارس جعل کرد و آن را با زیرکی ویژه‌ای به کار برد. وی در کتاب خود، می‌نویسد:

«خلیج فارس، که تازیان اینک آن را خلیج عربی گویند...»

و بدین ترتیب می‌خواهد واژه ساخته شده «خلیج عربی» را در بین مردم و کشورهای منطقه خلیج فارس، به ویژه عرب‌ها، زبان زد سازد. پیش از استفاده او از این نام نادرست، واژه خلیج العربی، هرگز در نوشته‌های معتبر به چشم نمی‌خورد، مگر در موارد اندکی که برخی از تاریخ و جغرافیانگاران از دریای سرخ به نام خلیج العربی یاد کرده‌اند. (۱)

لرد بلگریو در اواخر فرمانروایی خویش بر کرانه‌های باختری خلیج فارس، برای نخستین بار در مجله صوت‌البحرین، از خلیج فارس به نام خلیج العربی یاد کرده، سپس با تلاش بسیار آن را گسترش داد. بلگریو، در دومین کتاب خود، به نام «به بحرین خوش آمدید» (۱۹۵۵م) از خلیج فارس به نام درست و اصیلش یاد کرده است. (۲)

لازم به توضیح است، که موضع تغییر نام خلیج فارس، پیشینه درازتری داشته است، زیرا پیش از اقدام آشکار بلگریو، در جریان سیاسی در ابعاد گوناگون در شرف تکوین بوده است، که چگونگی آن، در پرونده‌ای زیر عنوان تغییر نام خلیج فارس، مربوط به سال ۱۹۳۷/۱۳۴۶ ه. ش، در وزارت امور خارجه انگلستان وجود دارد.

با این حال، بعضی از تاریخ‌نگاران، جغرافیانگاران، سیاستمداران و مأموران کشورهای بیگانه، در کتاب‌ها، مقاله‌ها و سخنرانی‌های خود، از این دریا بارها به نام خلیج فارس یاد کرده‌اند، که در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود: «بارون تاورنیه» معروف به ژان باپتیس، جهانگرد فرانسوی، که در سده ۱۷م، چندین بار به ایران سفر کرده است، درباره دریانوردی در خلیج فارس، می‌نویسد:

«دریانوردی در خلیج‌ها خطرناک‌تر از دریا‌های بزرگ است، به جهت این که در موقع انقلاب و تلاطم، امواج کوتاه‌ترند و سریع‌تر رفت و آمد می‌کنند، از این رو کشتی نمی‌تواند عرض آب را ببیماید و در خلیج فارس خطر از سایر خلیج‌ها بیشتر است، زیرا که در چندین نقطه عمق دریا خیلی کم است و کشتی‌های که داخل این خلیج می‌شوند بایستی از هرموز [هرمز] یا بندرلنگه ملاحان بومی استخدام کنند تا بصره و همچنین از بصره تا هرموز [هرمز]...» (۳) در کتاب تاریخ اقتصادی ایران (۱۷۸۰ الی ۱۹۶۰م) که توسط چارلز عیسوی لبنانی‌الاصل، ویراستاری شده است، نام درست خلیج فارس ده‌ها بار تکرار گردیده و در صفحه ۲۵ آن آمده است:

«راه‌های ارتباطی ایران با دنیای خارج، با برقراری خطوط تلگرافی به اروپا و راه افتادن کشتی‌های تجاری در دریای مازندران و خلیج فارس رو به بهبود گذاشت.» (۴) لرد کرزن (۵)، وزیر امور خارجه انگلستان، به سال ۱۸۹۲/۱۲۷۱ ه. ش، در کتاب ایران و

قضیه ایران خود، به خلیج فارس اشاره کرده، می‌نویسد:

«از لحاظ من تفویض بندری به دولت روس در خلیج فارس از ناحیه هر دولتی که باشد لطمه و اهانت ارادی نسبت به انگلستان و سبب اختلاف بی‌جهت وضع موجود و انگیزه‌ای غرض‌آلود در پیدایش جنگ و جدال خواهد بود.» (۶)

لرد لانس دان، وزیر امور خارجه انگلستان در ۵ مه ۱۹۰۳/م ۱۲۸۲ ه ش، در مجلس اعیان آن کشور، ضمن سخنانی به نام درست و اصیل خلیج فارس اشاره کرده است:

«بدون هیچ‌گونه تردید می‌گویم، به وجود آمدن یک پایگاه دریایی یا یک بندر نظامی در خلیج فارس به وسیله قدرت دیگر، از نظر من خطری بزرگ برای منافع بریتانیا است و اگر چنین وضعی پیش آید، با تمام قوا و امکاناتی که داریم با آن مقابله خواهیم نمود.» (۷) سرآرتور هاردینگ، وزیرمختار بریتانیا در ایران، که روزگار مظفرالدین شاه قاجار از سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۰۵/م ۱۲۸۴-۱۲۷۹ ه ش، در ایران می‌زیسته، در کتاب خاطرات خود، از دریای جنوب ایران به نام خلیج فارس یاد کرده، می‌نویسد:

«مبلغی معادل دو میلیون و چهارصد هزار لیره انگلیسی (با بهره ۵٪) به دولت ایران وام داده و عایدات کلیه بنادر ایران غیر از بندرهای فارس و خلیج فارس را به عنوان محل استهلاک وام، گرو برداشته بود.» (۹) سر آرنولد ویلسن، پژوهشگر و دیپلمات انگلیسی، در کتاب خلیج فارس (۱۹۲۸م) خود، بارها از آب‌های جنوبی ایران به نام خلیج فارس یاد کرده، می‌گوید:

«اهمیت موقع خلیج فارس از جهت دفاع و حفظ منافع هندوستان به خوبی از این نکته استنباط می‌شود که کلیه قونسول‌ها و مأموران سیاسی نواحی مختلف آن، از طرف حکومت هندوستان تعیین می‌گردد و قسمتی از نیروی دریایی هند همیشه در آب‌های آن مستقر است.» (۱۰)

سردیس رایت، سفیر پیشین انگلستان در ایران، که در سال ۱۹۵۳/م ۱۳۳۲ ه ش، برای بازگشایی سفارت بریتانیا، به ایران سفر کرده و در سال ۱۹۶۳/م ۱۳۴۲ ه ش به عنوان سفیر کبیر به ایران آمده و تا ۱۹۷۱/م ۱۳۵۰ ه ش، در تهران بود، در کتاب ایرانیان در میان انگلیسی‌ها، بارها از دریای پارس به نام خلیج فارس نام برده، می‌نویسد:

«برای خاطر جمع ساختن شیخ خزعل به سرپرسی کاکس، نماینده سیاسی مقیم بریتانیا در خلیج فارس اجازه داده شد به اطلاع

شیخ برساند که دولت بریتانیا متعهد شده است استقلال ایران را محترم بشمارد و توضیح می‌دهد که تعهد موضوع قرارداد ۱۹۰۷/م/۱۳۲۵ ه ق/ ۱۲۸۶ ه ش، به معنی حفظ وضع موجود در کشور است که از آن جمله است ادامه حالت خودمختاری که آن جناب در حال حاضر از آن برخوردار هستند.» (۱۱) ویلیام راجرز، وزیر امور خارجه پیشین آمریکا، در گزارش ۲۶/۳/۱۹۷۱ م، خود در مورد سیاست خارجی این کشور از نام درست و اصیل این دریا، یعنی خلیج فارس استفاده کرده، می‌گوید:

«میزان سرمایه‌گذاری خصوصی آمریکا در نفت شبه جزیره عربستان و سواحل خلیج فارس، از یک میلیارد و نیم دلار تجاوز نمی‌کند.» (۱۲) آلکسی واسیلف، در کتاب مشعل‌های خلیج فارس (۱۹۷۷-۱۹۷۱ م) بارها به نام درست این دریا، یعنی خلیج فارس اشاره کرده، می‌نویسد:

«در آغاز سال‌های پنجاهم، نخستین توفانی که پس از گذشت ۲۰ سال نافذتر شده است، حوزه خلیج فارس را فراگرفت، در ماه مه ۱۹۵۱ م، حکومت دکتر مصدق شرکت نفت انگلیس و ایران را ملی کرد. کار دکتر مصدق، اقدامی بود قاطع و مردانه که حق حاکمیت ملت ایران را بر ثروت‌های طبیعی خویش به وی بازگردانید.» (۱۳) فرد هالیدی، در کتاب مزدوران انگلیسی، نیروی ضداغتشاش در خلیج فارس (بین سال‌های ۱۹۷۹-۱۹۷۷ م) از نام درست خلیج فارس استفاده کرده، می‌گوید:

«هدف نظام یا نظم نوینی که در خلیج فارس شکل می‌گیرد، عملی ساختن تحولات و پایان دادن به تنش‌هایی است که در اواخر سال‌های ۱۹۵۰ م، شروع شده است.» (۱۴) سر آنتونی پارسونز، آخرین سفیر انگلستان در رژیم شاهنشاهی، در کتاب غرور و سقوط خود، از آب‌های جنوبی ایران، بارها به نام خلیج فارس اشاره کرده، می‌نویسد:

«با خروج نیروهای انگلیسی از منطقه خلیج فارس در ۱۹۷۱ م، و سلب تعهدات انگلستان برای دفاع از این منطقه، نیکسون تصمیم گرفت این خلأ را با تقویت ایران و سایر کشورهای منطقه پر کند...» (۱۵) برژینسکی، مشاور امنیتی کارتر، رئیس جمهور پیشین آمریکا، که همواره خواهان اعمال سیاست‌های خشونت‌آمیزی درباره ایران است، در کتاب Plan Game خود، از این دریا به نام درست آن، یعنی خلیج فارس، یاد کرده است. (۱۶)

پی‌نویس‌ها:

- ۲- همان کتاب، ص ۱۶.
- ۳- تاورنیه، بارون، سفرنامه تاورنیه، صص ۲۴۵-۲۴۶.
- ۴- عیسوی، چارلز. تاریخ اقتصادی ایران، ص ۲۵.
- ۵- Lord Kurzon.
- ۶- کرزن، جرج. ایران و قضیه ایران، جلد دوم، ص ۵۵۵.
- ۷- وادالا، ر. خلیج فارس در عصر استعمار، ص ۸۳.
- ۸- هاردینگ، سر آرتور، خاطرات سیاسی سرآرتور هاردینگ، ص ۲۱.
- ۹- ویلسن، سر آرنولد، خلیج فارس، ص ۱۰.
- ۱۰- رایت، سردنيس، ایرانیان در میان انگلیسی‌ها، جلد دوم، ص ۳۶۳.
- ۱۱- لایروس، هانری، خلیج فارس و کانال سوئز، ص ۳۳.
- ۱۲- واسیلف، الکسی. مشعل‌های خلیج فارس، ص ۲۱.
- ۱۳- هالیدی، فرد، مزدوران انگلیسی، ص ۲۶.
- ۱۴- پارسونز، سر آنتونی، غرور و سقوط، ص ۸۰.
- ۱۵- فتح‌الهی، جعفر. سوابق تاریخی و وجه تسمیه خلیج فارس، مجموعه مقالات سمینار مسایل بررسی خلیج فارس...، ص ۴۴۳.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۰۴۹/۲۰۰۴۹> بیافت-رواج-عربی-خلیج-باری-اولین